

Život s Google™

aneb googoly informací a informační etika

PhDr. Jiří Stodola

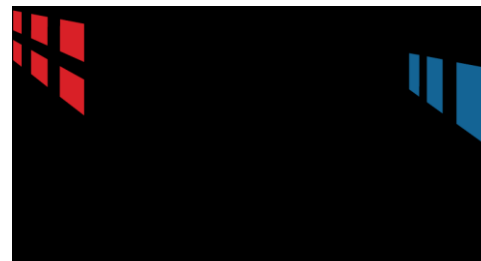
Masarykova univerzita

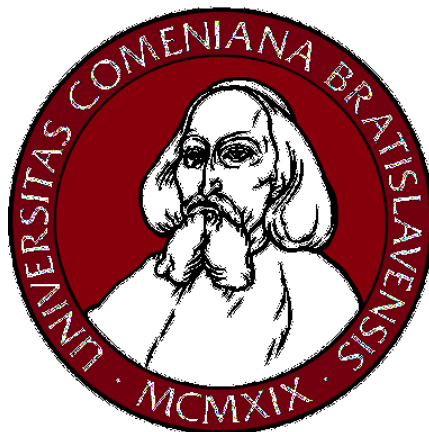
**Středisko pro pomoc studentům se
specifickými nároky**

**Kabinet informačních studií a
knihovnictví**

 Teiresiás

Univerzita Komenského v Bratislave

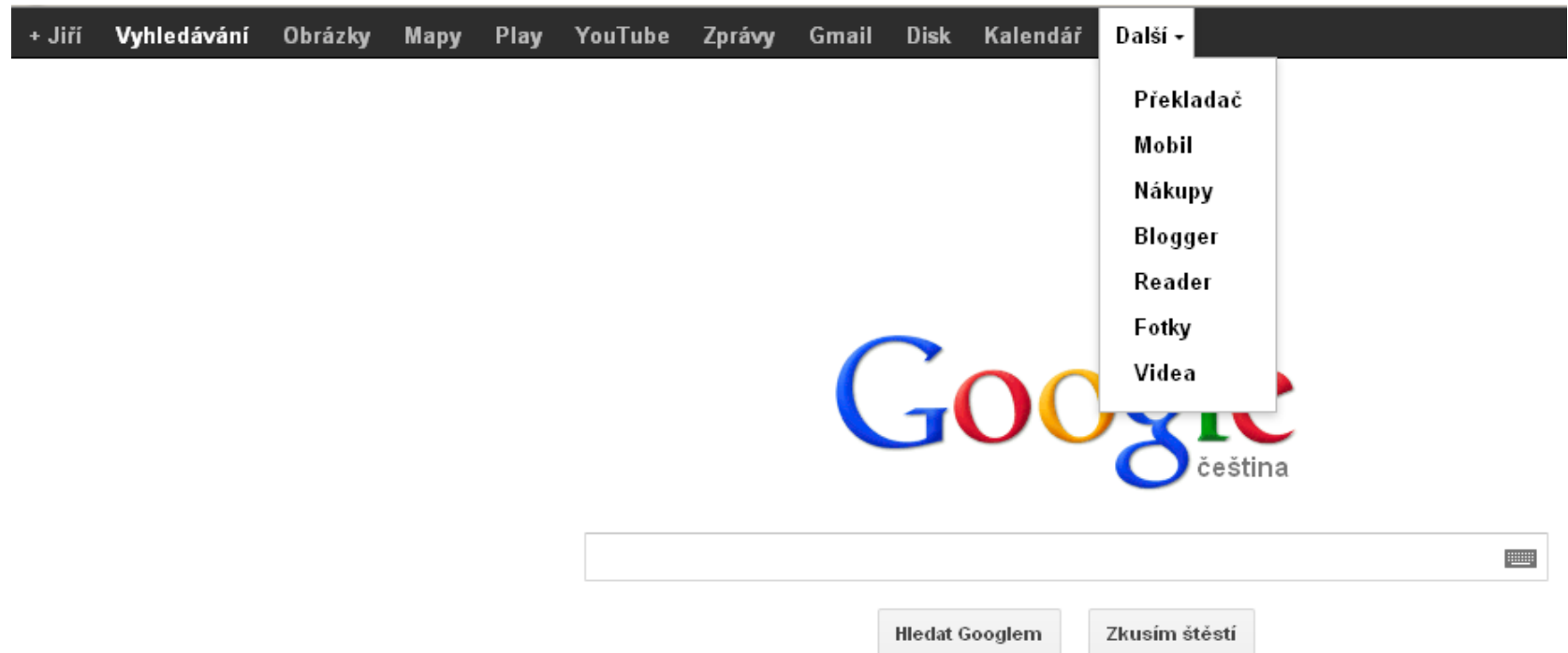
Katedra knižničnej a informačnej vedy

Osnova

- **Problémy života s Googlem.**
- **Co je informace?**
- **Jak správně nakládat s informacemi?**

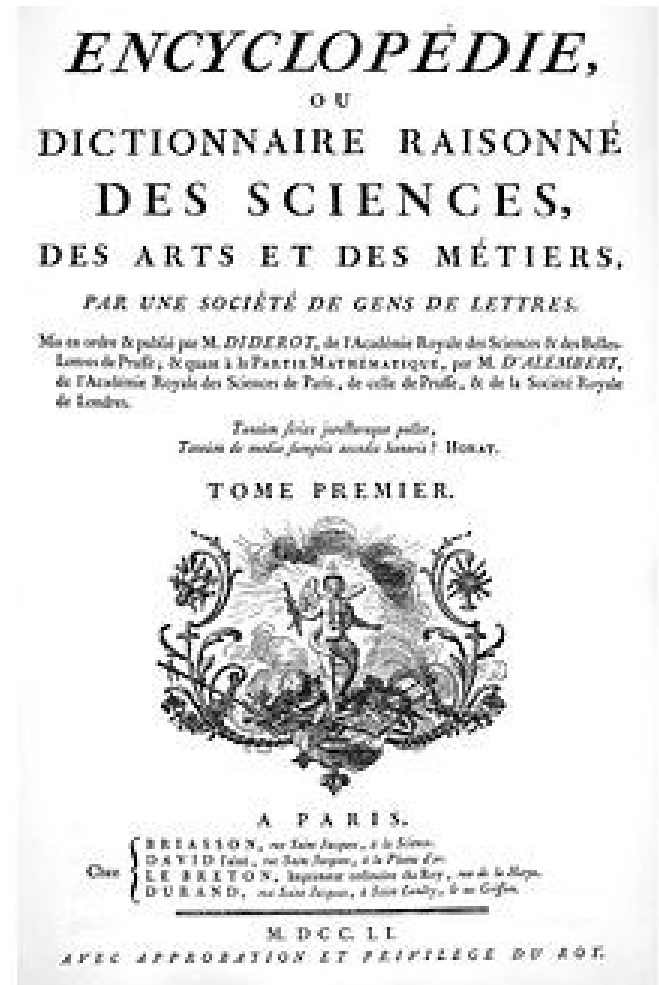

Google™ – symbol informační společnosti

Osvícenská hypotéza

- ❑ Čím více jsou lidé informováni, tím lépe jednají.
- ❑ Když lidé dobře jednají, pak jsou schopni vytvořit pozemský ráj.
- ❑ Google přináší googoly informací pro všechny.
- ❑ Google přináší ráj na zemi.

Problémy spojené s informatizací společnosti

Psychologické

- informační přetížení
- informační úzkost

□ Sociálně-psychologické

- fragmentarizace a utilitarizace vzdělání
- úpadek sociálního života

Sociální

- digitální rozdělení
- informační chudoba

Informační přetížení

- ❑ odmítání informací
- ❑ odmítání hodnocení informací

Informační úzkost (Michal Kaščák)

- **kvantitativní – informací je moc, člověk je nemůže pojmout, cítí se malý**

„Co je hejtman Ságner proti velebné přírodě?“

(J. Hašek, Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války)

- **kvalitativní – informace nelze skloubit do smysluplného celku, ztráta smyslu života**

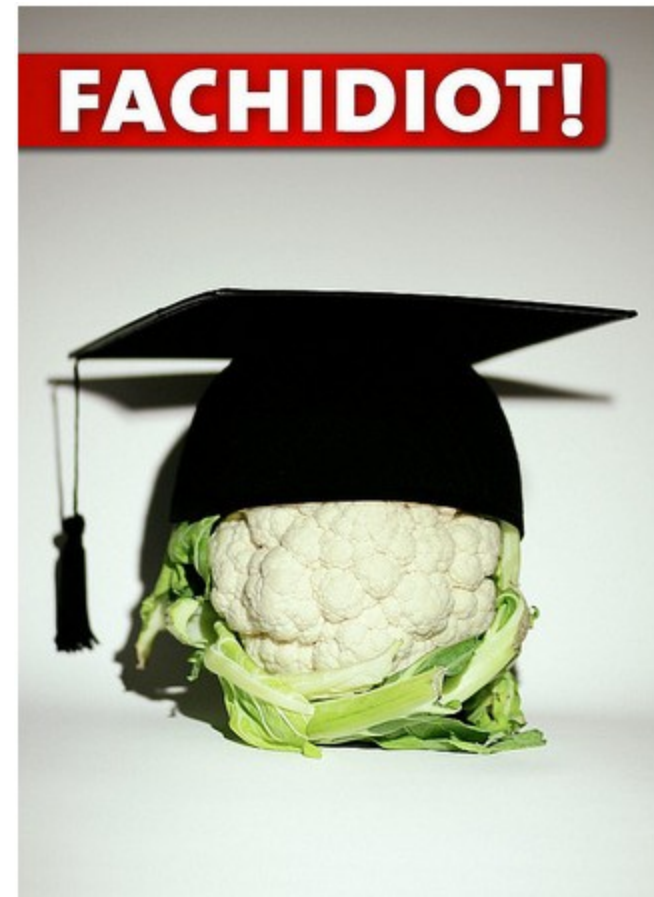
„On the other hand, who's to say what's right these days, what with all our modern ideas...and products?“

(Homer Simpson)

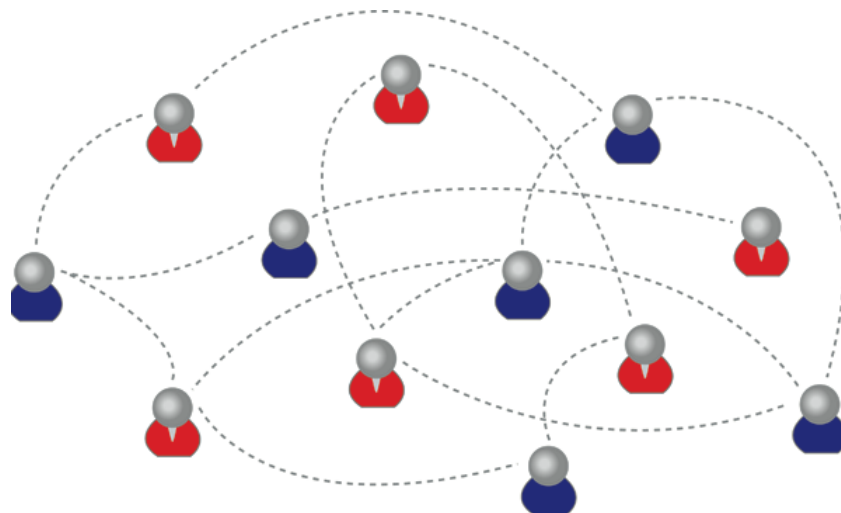
Fragmentarizace a utilitarizace vzdělání

- Informací je mnoho
- Člověk může obsáhnout pouze malou část z malého výseku reality
- Chybí smysl pro celek
- Vysoká odbornost a zároveň neznalost souvislostí (fachidiocie)
- Ignorance v otázkách týkajících se smyslu života, etických hodnot apod.

Úpadek sociálního života

- ❑ **virtuální sociální sítě**
- ❑ **mnoho „přátel“, ale nedostatek přímého kontaktu**
- ❑ **lidé se cítí osamělí**

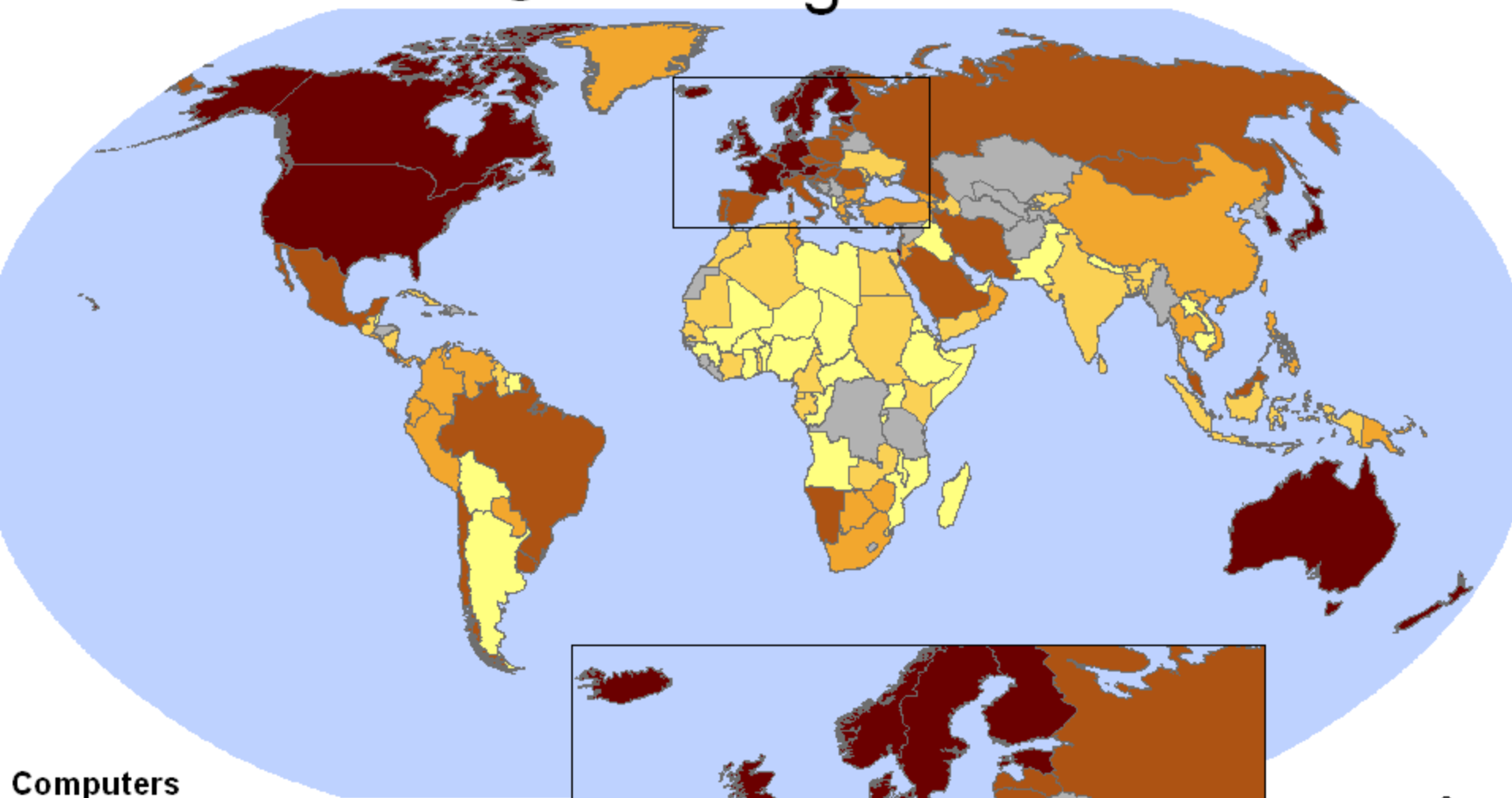
Digitální rozdělení (digital divide)

- **Technologické – lidé se dělí na ty,**
 - kteří mají přístup k informačním technologiím
 - a kteří nemají – chudí lidé, chudé národy (týká se, jak jednotlivců, tak celých společností).

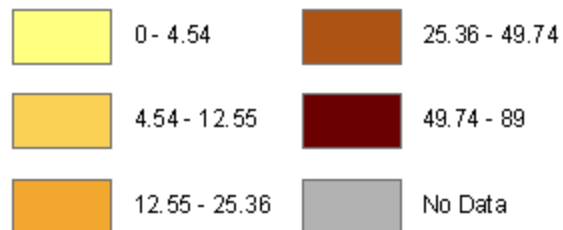
- **Psychologické – lidé se dělí na ty,**
 - kteří dovedou a chtějí pracovat s informačními technologiemi
 - a kteří nedovedou nebo nechtějí (lidé nadaní a lidé nadaní méně, mladší a starší generace apod.).

The Global Digital Divide

**Computers
Per 100 People**

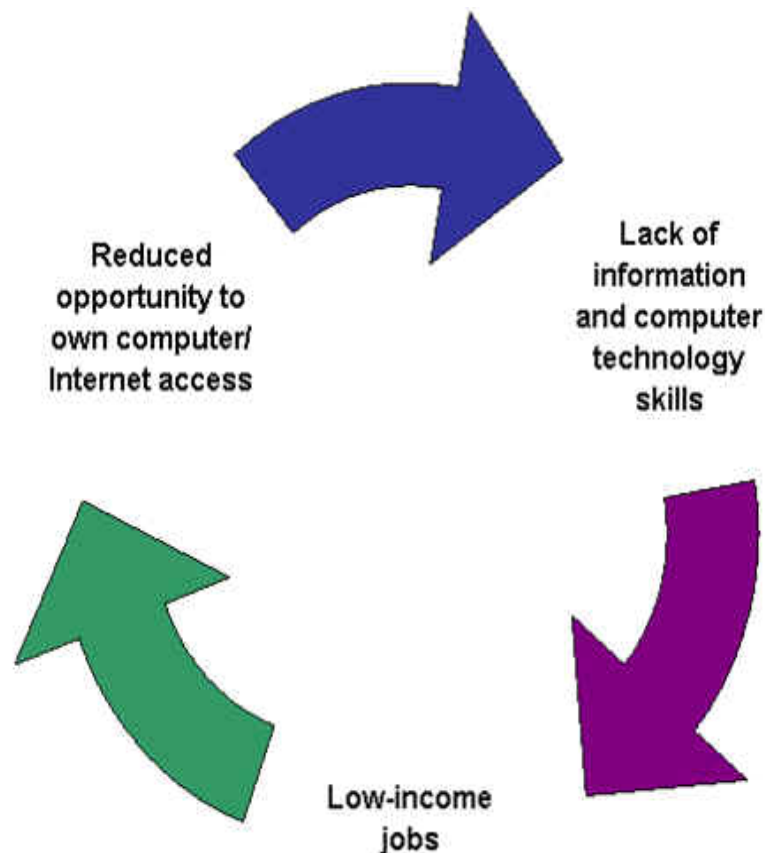
Source:
United Nations
Global Development
Goals Indicators

Robinson Projection

Cartography by:
Derek Boogaard

Informační chudoba

- ❑ **člověk, aby byl úspěšný v práci musí být informačně gramotný**
- ❑ **má-li být informačně gramotný, musí mít přístup k informačním technologiím**
- ❑ **přístup k informačním technologiím může mít jen tehdy, má-li dobře placenou práci**
- ❑ **tu může mít pouze tehdy, když je informačně gramotný**

Je osvícenská hypotéza nepravdivá?

- ❑ Určitě trpí řadou nedostatků, protože nepočítá s mnoha faktory.
- ❑ Nicméně základní teze, že ke správnému jednání je třeba mít přístup k informacím, platí.
- ❑ Jak je to však s „googoly“ informací, které nabízí Google?
- ❑ Odpověď můžeme získat, budeme-li se ptát, CO JE INFORMACE?

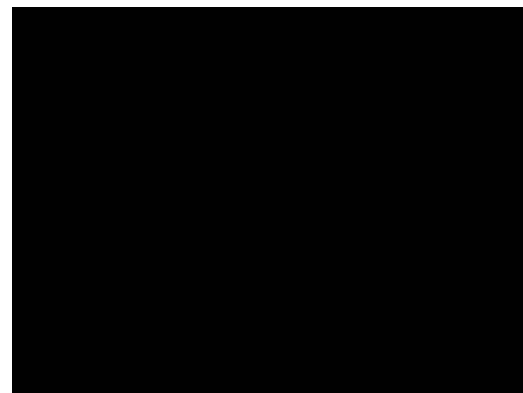
Co je informace?

- **Je třeba stanovit kritéria pro to, abychom mohli říct, že je něco informací, že je informativní.**
- **Kritéria můžeme rozdělit na**
 - **4 objektivní, týkající se sdělení samotného (následující situace A-D)**
 - **4 subjektivní, týkající se vztahu člověka ke sdělení (situace E-G)**

Situace A

- ❑ Představme si, že jsme v jeskyni bez jakéhokoliv zdroje světla. Kolik vizuálních informací můžeme získat?
- ❑ Je tma něčím jsoucím, na co se může vázat informace?

A) Informace je

- ❑ **NĚČÍM, co je, není to, co neexistuje, co chybí. Informace se váže vždy na něco jsoucího.**
- ❑ **Je-li světlo, je i vizuální informace. Není-li světlo, je tma. Je-li tma (nedostatek něčeho), není ani vizuální informace (analogicky to platí i pro informaci jiného typu).**

isness

Situace B

Uvažme následující sekvenci znaků:

sdůfjsl slgjsd55p >*\$l"iuépsvxc sldgjsl
do

- **Je něčím? Ano.**
- **Má nějakou uspořádanou formu? Ne.**

B) Informace je

- něčím, co je **SPRÁVNĚ USPOŘÁDANÉ**, co není chaotické a nahodilé, je něčím, v čem je řád.

Situace C

Uvažme následující sekvenci znaků:

Velrybí boty mluví s červenou hodnotou.

- **Má sdělení nějakou uspořádanou formu? Ano (podle pravidel českého jazyka).**
- **Má nějaký význam? Ne.**

C) Informace je

- něčím, co je SMYSLUPLNÉ, je o něčem.

aboutness

Situace D

Uvažme následující sekvence znaků:

Václav Havel je český prezident.

$2+2=5$.

- Má význam? Ano.
- Je to pravda? Ne.

disinformation

D) Informace je

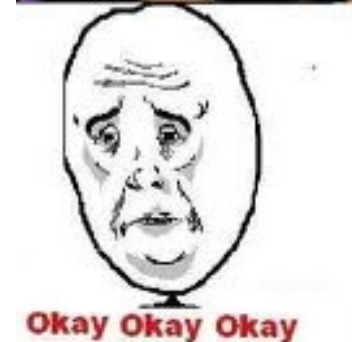
- něco, co je PRAVDIVÉ.

Situace E)

***Vzduchoplavec v balonu se ztratí a tak zavolá na muže na zemi: - Nevíte kde jsem?
- Jste v balonu.***

- Je odpověď pravdivá? Ano.
- Přináší vzduchoplavci nový poznatek? Ne.

E) Informace je

- To, co přináší **NOVÝ POZNATEK**. Dozvídá-li se člověk, co už ví, není pro něho sdělení informativní.

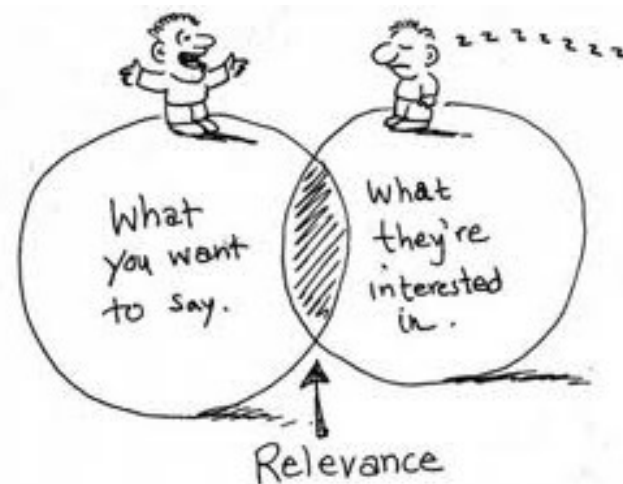

Situace F

"Vy mluvíte podobné jako klempíř Pokorný v Budějovicích. Ten, když se ho lidi optali: ‚Koupal jste se už letos v Malši?‘, odpovídal: ‚Nekoupal, ale zato bude letos hodně švestek.‘ Nebo se ho zeptali: ‚Jed jste už letos hříbky?‘ a von na to odpovéděl: ‚Nejed, ale tenhle nový sultán marockej má prej bejt moc hodnej člověk.‘"

(J. Hašek, *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*)

- ❑ Přinášejí odpovědi klempíře Pokorného nové poznatek? Ano.
- ❑ Jsou relevantní vzhledem k položené otázce? Ne.

Informace je

- to, co je relevantní vzhledem ke kladené otázce.

Situace G

Jistá žena letící v horkovzdušném balónu ztratila orientaci. Spustí se níže a na zemi zahlédne chlapa. Spustí se ještě níže a volá na něj:

"Promiňte, nemohl byste mi prosím pomoci? Slíbila jsem příteli, že se před hodinou setkáme a teď nevím, kde jsem."

Muž dole odpoví:

"Nacházíte se v balónu přibližně 10 m nad povrchem Země. Vaše konkrétní poloha je 49 stupňů, 28 minut a 11 vteřin severní šířky a 8 stupňů, 31 minut a 58 vteřin východní délky."

"Vy jste určitě inženýr," říká žena v balónu.

"To je pravda", odpoví muž, "odkud to víte?"

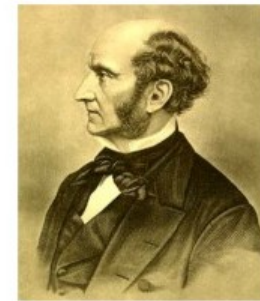
"Tedy," povídá žena v balónu, "všechno, co jste mi řekl, je z technického hlediska správně, ale nemám ponětí, co si s vašimi informacemi mám počít, neboť v konečném důsledku stále nevím, kde jsem. Popravdě řečeno jste mi vůbec nepomohl. Nanejvýš jste můj let jen prodloužil."

- ❑ **Je inženýrova odpověď relevantní vzhledem k otázce? Ano.**
- ❑ **Je k něčemu užitečná. Ne.**

G) Informace je

- něco, co může být nějakým způsobem VYUŽITO.

**"THE USEFULNESS
OF AN OPINION
IS ITSELF
A MATTER
OF
OPINION."**

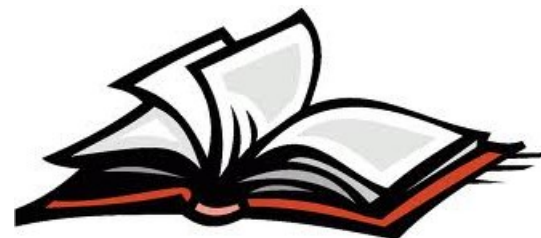
JOHN STUART MILL (1806 - 1873)

© UNFINISHED POLIS

Informace tedy je

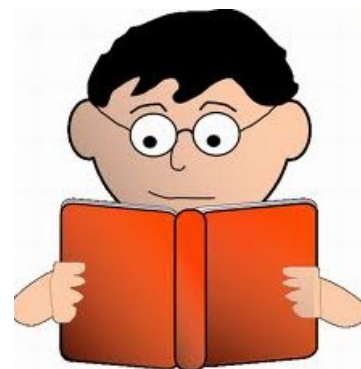
□ z hlediska objektu

- to, co je
- to, co je správně uspořádané
- to, co je smysluplné
- to, co je pravdivé

□ z hlediska subjektu

- to, co přináší nový poznatek
- to, co je relevantní vzhledem k otázce
- to, co může být využito

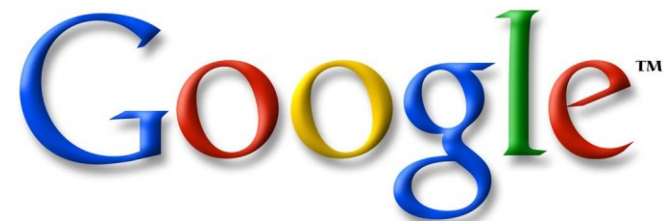

Obsahuje Google googoly informací?

- **Je vše, co najdeme na Googlu**
 - něčím – ano
 - správně uspořádaným – ne vždy
 - smysluplným – ne vždy
 - pravdivým – velmi často ne
 - novým – velmi často ne
 - relevantním – velmi často ne
 - užitečným – velmi často ne

- **Splněna je vždy pouze první podmínka.**

- **Iluze o googolech informací se začíná rozplývat.**

Co s tím?

- Snažit se dodržovat principy informační etiky!

Informační etika

- **Etika – jak správně jednat**
- **Informační etika (aplikovaná etika) – jak správně jednat při nakládání s informacemi**

Struktura jednání

- **ten, kdo jedná – jednající, agent**
- **s čím zachází – objekt jednání**
- **co s tím dělá – jednání, skutek**

Správné jednání

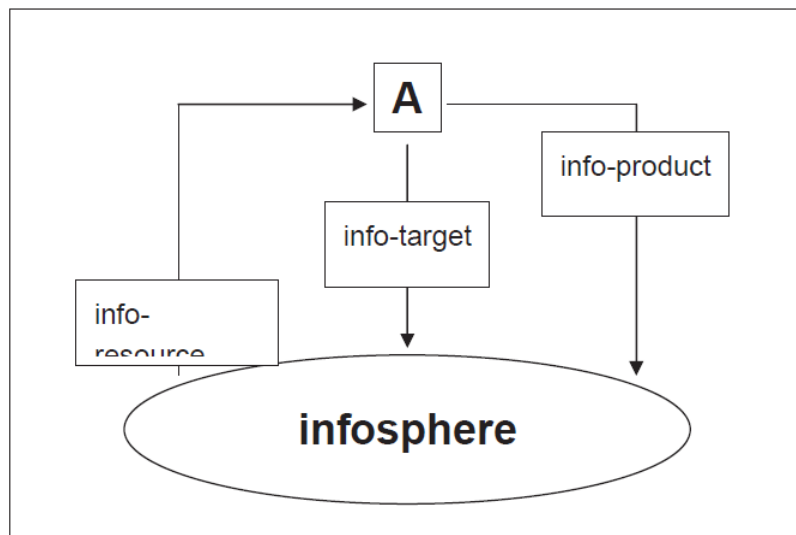
- když jednáme, sledujeme cíl za využití různých prostředků
- prostředky mohou být
 - dobré
 - špatné
 - neutrální
- vlastní cíl jednání může být
 - dobrý
 - špatný

Cíl	Prostředky	Jednání
+	+ nebo N	+
-	+ nebo N	-
+	-	-
-	- nebo N	-

Oblasti informační etiky

- informace jako zdroj – získávání informací
- informace jako cíl – správa informací
- informace jako – vytváření informací

Hlavní zásada informační etiky

- **získávat, spravovat a vytvářet INFORMACE, tedy to, co je**
 - správně uspořádané
 - smysluplné
 - pravdivé
 - přinášející nový poznatek (potenciálně)
 - relevantní (potenciálně)
 - užitečné (potenciálně)

- **ne NEINFORMACE!**

Získávání informací

□ Subjektivní stránka

- Co nevím? (novost)
- Co chci vědět? (relevance)
- Potřebuji to vědět? (užitečnost)

□ Objektivní stránka

- Jaký zdroj je důvěryhodný a poskytuje sdělení
 - správně uspořádaná
 - smysluplná
 - pravdivá

INFORMATION RETRIEVAL

Konec světa z hlediska subjektu

- ❑ **Vím, kdy bude konec světa? Ne.**
- ❑ **Chci to vědět? Ne.**
- ❑ **Potřebuji to vědět? Ne.**

- ❑ **Kde není poptávka, není ani nabídka.**

Konec světa z hlediska objektu

Uvažme následující sdělení:

Konec světa bude 21. 12. 2012, protože tímto datem končí mayský kalendář.

- Je sdělení založeno na důvěryhodném zdroji? Ne. Proč by měli Mayové vědět více než my?
 - Je sdělení správně uspořádané? Ano.
 - Smysluplné? Ano.
 - Pravdivé? Ne. Mayové konec svého kalendáře nespojovali s koncem světa.

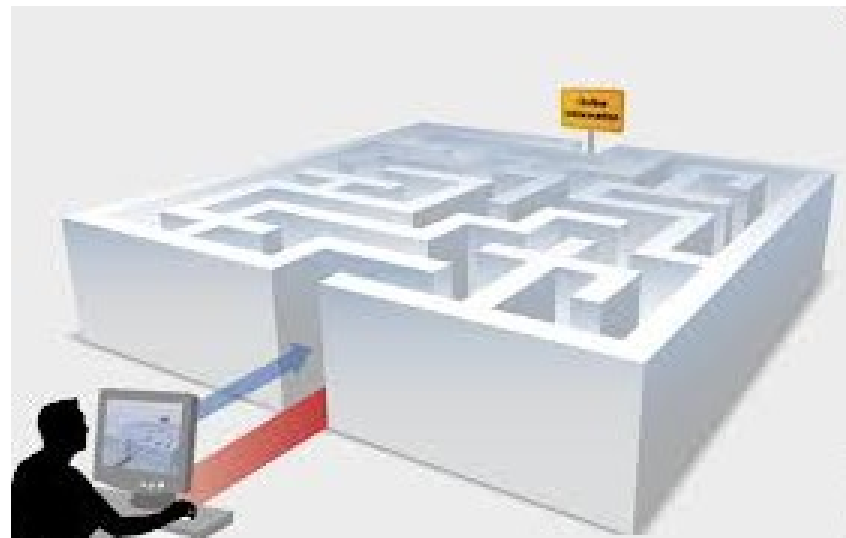
Vytváření informací

■ Objektivní stránka

- Je sdělení správně uspořádané?
- Dává smysl?
- Je pravdivé?

■ Subjektivní stránka

- Může přinést sdělení někomu nový poznatek?
- Může někomu odpovědět na otázku, kterou klade?
- Může být pro někoho užitečné?

Katolická církev a AIDS z hlediska objektu a subjektu

Uvažme, že se chystám rozšířit následující sdělení:

Katolická církev nese vinu za šíření AIDS v Africe, protože zakazuje používání kondomů při pohlavním styku.

- Je to sdělení správně uspořádané? Ano.
- Je smysluplné? Ano.
- Je pravdivé? Ne.

- Přináší někomu nový poznatek? Ne, nepravda nemůže vést k poznatku (maximálně nepřímo).
- Je odpovědí na něčí otázku? Ne, nikdo – přinejmenším vědomě – nechce, aby se mu lhalo.
- Může být někomu užitečná? Ne, lež nemůže být užitečná (maximálně nepřímo).

Proč je to nepravda?

□ **Katolická církev**

- připouští pohlavní styk pouze mezi mužem a ženou, a to v manželství a
- připouští pouze pohlavní styk, který je otevřen početí (což sebou nese nepřipustnost jakékoliv antikoncepce včetně kondomů).

□ **Podle uvedeného sdělení Afričané**

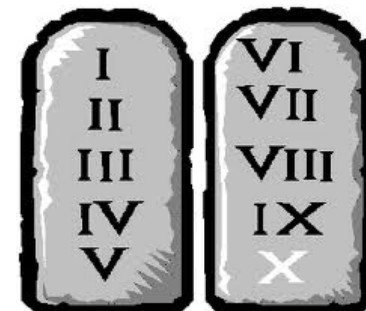
- vesele ignorují první požadavek a
- striktně dodržují požadavek druhý. Což je zjevně absurdní.

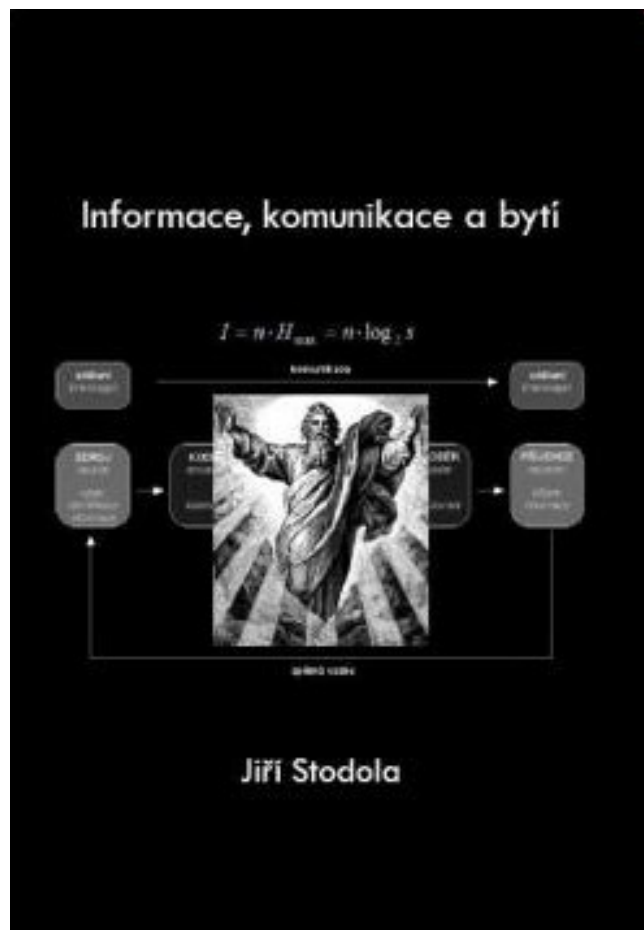
- **Podle zveřejněných studií je v afrických zemích, kde má katolická církev vliv a kondomy se nerozdávají jako prevence AIDS (ale nejsou nedostupné), je číslo nakažených malé.**
- **Kde nemá vliv, počet nakažených je vysoký, přesto nebo právě proto, že se tam kondomy rozdávají, protože kondomy nejsou spolehlivou ochranou a zároveň vedou k pocitu falešného bezpečí. Dalo by se říci, že situaci zhoršují.**

Shrnutí zásad informační etiky

1. Ptejme se, co víme a nevíme (novost).
2. Ptejme se, co chceme vědět (relevance).
3. Ptejme se, co potřebujeme vědět (užitečnost).
4. Kriticky hodnotme zdroje informací (objektivní kritéria).
5. Pišme správně česky, dodržujme elementární estetické zásady (správná uspořádanost).
6. Vyjadřujme se srozumitelně, jednoznačně, konsistentně (smysluplnost).
7. Netvrdme nepravdu (pravdivost); nelžeme.
8. Ptejme se, zda sdělení, které vysíláme, může někomu přinést nový poznatek; neopakujme se, ani to, co je dostatečně známé.
9. Zkoumejme, zda sdělení, které vysíláme, může někomu odpovědět na otázku, kterou klade; snažme se odpovídat na to, na co se nás druhý ptá (relevance).
10. Zamýšlejme se, zda sdělujeme něco, co může být někomu užitečné; snažme se prospívat a neškodit (užitečnost).

Literatura

Nejmenší
z nás

18. října 2012
Brno

Konference
o právní ochraně osob před
narozením

Sborník příspěvků

Jiří Stodola, Miroslav Kratochvíl (eds.)

SPOLEČNOST
PRO
BIOETIKU

Kontakt

stodola5@gmail.com

